

והוינן בה: ממה ששנינו במשנתנו "הרי היא ברשות הבעל", משמע שאף אם חזרה לבסוף לבית אביה, כבר יצאה מרשות האב.

וכיון שדין זה שיצאה מרשות האב מט-א כשנמסרה לשלוחי הבעל, נלמד מהמקרא "לזנות בית אביה", אימא שהיכא דהדרא לבי נשא [כשחזרה לבית אביה], הדרא למילתא קמייתא, ואם זינתה — יהא דינה בסקילה! (27)

אמר רבא: הווא, אותו מקרה, שחזרה לבית אביה — כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל, שאינה חוזרת להיות כמי שלא נמסרה לשלוחין.

דתנא דבי רבי ישמעאל: כתוב: "ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה".

ועתה, במה מדבר הכתוב?

אם מדובר באלמנה וגרושה מן הנישואין, מזה תלמוד לומר? מה החידוש במקרא זה? והלא מוצאת היא מכלל אב, שהרי כבר נשאת, ומוצאת היא גם מכלל בעל, שהרי היא אלמנה או גרושה, ואם כן, ודאי שכל אשר אסרה על נפשה — יקום עליה!

אלא, על כרחך שאין מדובר באלמנה וגרושה מן הנישואין, אלא מן האירוסין. וכך היא כוונת הכתוב:

הרי שמסר האב את בתו לשלוחי הבעל, או שמסרו שלוחי האב את הבת לשלוחי הבעל,

נבעלה, שאז דינה בחנק כנשואה [ומחדש לנו המקרא, שאף שהיא בתולה עדיין, מכל מקום, כיון שנכנסה כבר לחופה, דינה בחנק].

אבל אם רק נמסרה לשלוחי הבעל, שלא נכנסה עדיין לחופה, נאמר שעדיין דינה כארוסה, שעדיין היא נקראת "בית אביה"?!?

אמר רבא: אמר לי אמי, מיעוט בתולה שנכנסה לחופה ולא נבעלה — בהדיא כתיבא בתורה.

שנאמר באותו ענין: "כי יהיה נערה בתולה מאורשה לאיש", ודורשים: נערה דווקא בסקילה — ולא בוגרת.

בתולה דווקא — ולא בעולה.

מאורשה דווקא — ולא נשואה.

ועתה, מאי הוא המיעוט של "מאורשה — ולא נשואה"?

אילימא שממעטין נשואה ממש, דהיינו, שנכנסה לחופה ונבעלה, ודאי שאי אפשר לומר כך, שהרי היינו המיעוט של "בתולה — ולא בעולה", שהרי נשואה ממש — בעולה היא!

אלא לאו, צריך לומר שהמיעוט מדובר באשה שנכנסה לחופה — ולא נבעלה!

ואם כן, על כרחך, שמהמקרא של "לזנות בית אביה" ממעטים נערה שנמסרה לשלוחי הבעל — וזינתה.

אע"ג דלא הוי תיובתא אלא אחד.

27. כתב רש"י שאינה קושיה כל כך, אלא בעיא

להנהו דאמרי אף לתרומה. וכענין זה מצינו במס' בבא בתרא [קכ"ט ע"ב] גבי מחלק נכסיו על פיו, שנקט הש"ס לשון תיובתא דכולהו,

מי שנכנסה לחופה ולא נבעלה. [שאם נבעלה כבר, הרי מיעטנו בעולה מ"בתולה"].

אלא מה ששינינו "בבית אביה" — למעוטי מאי? לאו [האם לא] למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל, שאף אם חזרה לבית אביה, דינה בחנק כנשואה — ולא בסקילה כארוסה!?

אמר רב נחמן בר יצחק: אף אנן נמי תנינא להך מילתא במשנתנו:

הבא על אשת איש, כיון שנכנסה לרשות הבעל לנשואין, אף על פי שלא נבעלה, הבא עליה הרי זה בחנק.

ומזה ששינינו "נכנסה לרשות הבעל", ולא שינינו שנכנסה לחופה, שמע מינה שאף בכהאי גוונא שחזרה לבית אביה — הבא עליה בחנק.

מתניתין:

האב אינו חייב במזונות בתו בחייו.

זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה ביום שמינהו לנשיא לפני חכמים בכרם ביבנה [קראו כך למקום, על שם שהיו יושבים שורות שורות ככרם]:

ונתארמלה בדרך, או שנתגרשה בדרך. היאך אני קורא בה, האם היא נחשבת בית אביה של זו, או בית בעלה של זו? (28)

אלא לומר לך, שכיון שיצאה הבת שעה אחת מרשות האב, שוב אינו יכול להפר לה, ואין אומרים שנתרוקנה רשות לאב במיתת הבעל או בגירושין, והיא חוזרת לרשות אביה.

אבל בנתאלמנה מן האירוסין קודם שנמסרה לשלוחין, שינינו במס' נדרים [דף ע א], שנתרוקנה רשות לאב, והרי הוא מפר לה. ולמדים דין זה מן המקראות.

אמר רב פפא: אף אנן נמי תנינא להך מילתא:

שכך שינינו במשנה: הבא על נערה המאורסה, אינו חייב — עד שתהא נערה, בתולה, מאורסה, והיא בבית אביה.

ועתה, בשלמא מה ששינינו שצריך שתהא נערה, היינו לומר שחייב סקילה הוא דווקא בנערה — ולא בכוורת.

ומה ששינינו שצריך שתהא בתולה — היינו לומר לך, שחייבה דווקא כשהיא בתולה — ולא כשהיא בעולה.

ומה ששינינו מאורסה — ולא נשואה, למעט

בעלמא.

אבל ר"י פירש דהכי פריך, מנ"ל דאיתר בית אביה למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל, דלמא תרוייהו צריכי לנכנסה לחופה ולא נבעלה, דאי לא כתב אלא חד, ה"א דה"מ היכא דלא הדרא לבי נשא, אבל הדרא לבי נשא — אימא דתהדר למלתא קמייתא! להכי איצטריך קרא אחרינא.

ואכתי מסר מנלן?! ועיי' בתוס' שהאריכו. ועיי' במהרש"ל מה שכתב בביאור דברי רש"י.

28. כך פירש רש"י, שהשאלה היא אם היא ברשות האב אם לאו כשהיא בדרך. וקשה לר"י, הרי דבר זה מ"לזנות בית אביה" נפקא, וגמרינן נדרים מהתם!

שתי תקנות שתקנו חכמים יש בתנאי כתובה:

א. שהבנים יירשו כתובת בנין דכרין [ולהלן יתבאר מהי]. שכך כותבין בתנאי כתובה: "בנין דכרין דיהויין ליכי מינאי, אינון ירתון כסף כתובתך יתר על חולקהון דעם אחוהון" [בנים זכרים שיהיו לי ממך, הם ירשו כסף כתובתך יתר על חלקם שעם אחיהם].

ב. ושהבנות יזונו. שכך כותבים בתנאי כתובה: "בנן נוקבן דיהויין ליכי מינאי, אינון יהויין יתבן בביתי ומתזונן מנכסי עד דתיבגרון, או עד דתלקחון לגוברין" [בנות נקבות שיהיו לי ממך, הם ישבו בביתי ויזונו מנכסי עד שיתבגרו, או עד שינשאו].

מה **הבנים אינן יורשין** כתובת בנין דכרין **אלא לאחר מיתת האב**, שהרי כך כתוב בכתובתם: "אנון ירתון", לשון ירושה, שהיא לאחר מיתה, **אף הבנות אין ניזונות — אלא לאחר מיתת אביהן.** אבל בחייו, אין הוא חייב במזונותיהן.

גמרא:

משמע ממשנתינו, שבמזונות בתו — הוא דאינו חייב. הא כמזונות בנו — חייב.

ועוד משמע ממשנתינו, שבבתו נמי, הובה הוא דליכא לזונה. הא מצוה — איכא!

מני מתניתין?

לא רבי מאיר, לא רבי יהודה, ולא רבי יוחנן בן ברוקא!

דתניא: מצוה לזון את הבנות, וקל וחומר לבנים, שמצוה לזונם, דהא עסקי בתורה⁽²⁹⁾. דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: מצוה לזון את הבנים, וקל וחומר לבנות, משום שזילותא היא להן לחזור על הפתחים.

רבי יוחנן בן ברוקא אומר: חובה לזון את הבנות לאחר מיתת אביהן מתנאי כתובה. אבל בחיי אביהן — אלו ואלו אינן ניזונין, ואף מצוה אין בזה.

ועתה, מני מתניתין? לפי איזו שיטה נשנתה משנתינו?

אי רבי מאיר, הא אמר שאת הבנים רק מצוה לזון, ולא חובה. ואילו במשנתנו משמע שחובה לזונם!

אי רבי יהודה, הא אמר שמצוה לזון את הבנות, ואת הבנים נמי רק מצוה לזון, ולא חובה!

אי רבי יוחנן בן ברוקא, הרי לשיטתו אפילו מצוה נמי ליכא לזון, בין את הבנים ובין את הבנות!

ומתרצינן: **איבעית אימא:** משנתנו כשיטת רבי מאיר היא, **איבעית אימא:** רבי יהודה היא, **ואיבעית אימא:** רבי יוחנן בן ברוקא.

פריך: דעסיק באורייתא ירית, דלא עסיק באורייתא לא ירית?! לענין ירושה דאורייתא ודאי איכא למיפרך הכי, דאין לנו לגזול ממי שאינו עוסק בתורה את מה שזיכתה לו תורה.

וביאר, דאיצריך למילף ממקרא זה לענין חזרה מבית בעלה לבית אביה כשנתארמלה או נתגרשה.

29. אף על גב דלקמן [ק"ח ע"ב] גבי אדמון

ואיבעית אימא: משנתינו רבי יוחנן בן ברוקא היא, והכי קאמר התנא:

האב אינו חייב במזונות בתו, והוא הדין לבנו. ובאמת הוא הדין דאפילו מצוה נמי ליכא לזונם, ואידי דבנות לאחר מיתת אביהן — חובה לזונן, תנא נמי בחיי אביהן לשון "אינו חייב".

אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש משום רבי יהודה בר הנינא: כשישבו סנהדרין יושבי לשכת הגזית באושא [שהיא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין, כדאמרינן במסכת ראש השנה בדף ל"א], התקינו הסנהדרין, שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים, עד שיביאו שתי שערות.

איבעיא להו: הלכתא כוותיה, האם יש לסמוך על דבריו⁽³⁰⁾ שאכן כך תקנו באושא, שצריך לזונם, או אין הלכתא כוותיה?

תא שמע שאין הלכה כמותו, דבי [כאשר] היה אתו לקמיה דרב יהודה לשאול אם צריכים לזון בניהם, אמר להו: יארוד [תנין], שהוא אכזרי על בניו [ילדה] הביא ילד לעולם, ואבני מתא שדיא [ומטיל את פרנסתו על בני העיר]!⁽³¹⁾

רואים מכאן שאין הלכה שחייב לזונם, אלא שאומרים לו כך, ואולי יזונם. אבל אין כופין אותו⁽³²⁾.

כי היה אתו לקמיה דרב חסדא, אמר להו:

ועתה מבארת הגמרא כיצד אפשר להעמיד את דברי משנתינו ככל אחד מהתנאים שנמנו לעיל:

איבעית אימא רבי מאיר היא, והכי קאמר התנא במשנתינו:

האב אינו חייב במזונות בתו, והוא הדין לבנו, שאינו חייב במזונותיו. הא מצוה — בבתו איכא, וקל וחומר לבנים שיש מצוה לזונם, שהרי הם עוסקים בתורה.

והאי דקתני במשנה שאין חייב במזונות בתו, לא כדי שנדייק מזה שאת בנו חייב לזון, אלא שאילו היה התנא נוקט שאין חייב במזונות בנו, שמשמע מזה שמכל מקום מצוה לזוננו, היינו מדייקים שאת בתו אין אפילו מצוה לזון, שהרי אינה עוסקת בתורה.

לכן נקט התנא "בתו", שבזה הא קא משמע לך, דאפילו בבתו, חובה הוא דליכא לזונה, הא מצוה — איכא.

מט-ב

ואיבעית אימא: משנתינו רבי יהודה היא, והכי קאמר התנא:

האב אינו חייב במזונות בתו, וכל שכן לבנו, שאינו חייב במזונותיו. הא מצוה — בבנו איכא, וקל וחומר לבנות שיש מצוה לזונם — משום זילותא.

והא דקתני במשנתינו בתו, הא קא משמע לך, דאפילו בבתו, ששייך בה הטעם של זילותא, חובה ליכא לזונה.

31. והיה אומר עליו כך, שמא על ידי כך יבוש אותו האיש ויכלם — ויפרנסם. תורי"ד.

32. כתבו התוס', דהיינו דוקא בקטנים, אבל קטני קטנים [דהיינו, עד בן שש] לכ"ע חייב

אבל הכא קאמר דודאי שאין אנו מחמירים יותר באותו שעוסק בתורה, אלא מפרנסין אותו כדי שיעסוק בתורה. תוס'.

30. כך ביאר התוס' רי"ד.